

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Sosyal Görünüş Kaygısı ve Mükemmeliyetçilik

Halil EKŞİ¹, Tuğçe ARICAN², K. Gamze YAMAN³

Geliş Tarihi: 07.03.2016

Kabul Ediliş Tarihi: 04.08.2016

ÖZ

Bu çalışmanın amacı sosyal görünüş kaygısı ve mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin meslek lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin sergiledikleri riskli davranışları yordama gücünü araştırmaktır. Çalışmaya seçkisiz olarak belirlenen 183 kız, 186 erkek olmak üzere toplam 369 meslek lisesi öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Riskli Davranışlar Ölçeği, Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği ile Çocuk ve Ergen Mükemmeliyetçilik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulguları sosyal görünüş kaygısı, kendine yönelik mükemmeliyetçilik, sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik değişkenlerinin riskli davranışların %14'ünü açıkladığını göstermiştir. Sosyal görünüş kaygısının riskli davranışları yordama gücünün daha yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyi, cinsiyet ve bölüm değişkenlerine göre riskli davranışların alt boyutları üzerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Antisozyal davranışlar, alkol kullanımı sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terk alt boyutlarında 12.sınıf öğrencileri 10.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde riskli davranış sergilemektedir. Bu araştırma, riskli davranışların ortaya çıkmasında etkili olan cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyal görünüş kaygısı gibi değişkenlere işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: riskli davranışlar, mükemmeliyetçilik, sosyal görünüş kaygısı, ergenlik, meslek lisesi.

The Perfectionism And Social Appearance Anxiety As Being The Prediction Of Risky Behavior On Vocational High School Students

ABSTRACT

The aim of this work search that risky behavior prediction power and social appearance anxiety which are showned by the students, who are educated in vocational high schools. To this research, totally 369 vocational high school students as being 183 female and 186 male has joined. Risk Behaviours Scale, Social Apperance Anxiety Scale and The Child and Adolescent Perfectionism Scale has been used as being data collection tools. Research indications shows us that factors, which are Social Appearance Anxiety, Self-oriented Perfectionism, Social Precrived Perfectionism help us to explain %14 of risky behaviours. We observe that Social Appearance Anxiety has more effective on prediction of Risky Behaviours. It is founded important differences on sub-extents of Risky Behaviours as factors which are class level, gender and department. Antisocial behaviors,

¹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, halileksi@marmara.edu.tr

² Psikolojik Danışman, Ülkün Yalçın Anadolu Lisesi, aricantuce@gmail.com

³ Dr., Marmara Üniversitesi, gamze.alcekic@marmara.edu.tr

alcohol and cigarette usages, tending to suicide, giving up school education 12th class students shows more risky behavior in high level as 10th class students. This research refer that factors, which is effective on occuring of Risky Behaviours, like class level, gender and Social Appearance Anxiety.

Keywords: Risky behavior, perfectionism, social appearance anxiety, puberty, vocational high school, regression

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik değişimlerin bir arada yaşandığı bir geçiş dönemidir (Steinberg 2007). Yaşanan değişimle birlikte ergenler beden algısı, fiziksel aktiviteler, akranlar ile olan ilişkiler ile meşgul bir hale gelmektedirler. Yaşam biçimlerinde gerçekleşen bu değişim ise ergeni toplumun risk altındaki önemli gruplarından biri haline getirmektedir (Alikaşifoğlu ve Ercan 2009). Bu dönemde yaşanan değişimler bireyin kimlik gelişimi için önemli olup bu değişimlere uyum sağlanamaması halinde bundan sonraki yaşamı olumsuz yönde etkileyebilecek dikkatsiz araba kullanma, uyuşturucu madde kullanma, korunmasız cinsel ilişkide bulunma, yeme bozuklukları, suç davranışları, başkasına ya da kendine zarar verme, intihar gibi birçok riskli davranışa sebep olabilmektedir (Yıldız- Peker 2012, Güler ve ark.2009, Eneç Can 2007, Kaya 2011, Kaşıkçı 2014). Bu davranışların öğrenim görülen okul türüne göre farklılıklar gösterebileceği düşünülmektedir. Ülkemizde meslek lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencilerinin riskli sağlık davranışlarının karşılaştırıldığı bir araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin disiplin cezası alma, sınıfta kalma, sigara ve alkol kullanma oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin gösterdiği düşük akademik başarı ergenin okul yaşantısına olan ilgisini azaltmaktadır. Okul yaşamından kopan ergen sokakla tanışmaktadır. Ergenlik döneminde yaşanan kişilik bozuklukları, öfke ve boşluk duygusunu yatıştırmak için ergen bu dönemde sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımına yönelebilmektedir (Çokakalı 2015). Bu riskli davranışların ortaya çıkmasında bireylerin mükemmeliyetçi kişilik özellikleriyle birlikte ergenlik dönemiyle beraber oluşan sağlıksız beden imajından kaynaklanan sosyal görünüş kaygısının da etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlikte meydana gelen riskli davranışlar, ebeveynleri, eğitimcileri oldukça endişelendirmektedir. Madde kötüye kullanımı, hızlı ve ehliyetsiz araba kullanma, korunmasız cinsel ilişki, sağlıksız beslenme alışkanlıkları, kendine ve etrafına yönelik saldırgan davranışlar riskli davranışlar olarak tanımlanmıştır (Ercan 2001). Riskli davranışlar risk almadan farklı olarak, ergenlerin iyilik halini tehdit eden ve sorumlu yetişkinler olmalarını engelleyen, gönüllü olarak sergiledikleri davranışlar olarak tanımlanabilir (Lindberg ve ark. 2000). Bu araştırmada ise riskli davranışlar antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, alkol kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki boyutlarını içermektedir.

Riskli davranışları açıklamada biyokimyasal faktörler, genetik faktörler gibi biyolojik temelli kuramlardan; sosyal öğrenme, saygınlığı artırma gibi sosyolojik

temelli kuramlardan; kendine zarar verme, gerilimi azaltma gibi psikolojik kuramlardan yararlanılmaktadır (Gençtanırım- Kuru 2010). Ancak bu kuramlar arasında sıklıkla başvurulana ve dikkat çekici olan psikososyal temelli problem davranış kuramıdır (Tuzgöl-Dost ve Keklik 2014). Jessor (2014) tarafından geliştirilen bu kuram, ergenlerdeki riskli davranışları kişilik sistemi, algılanan sosyal çevre ve davranış sistemi olarak üç boyutun etkileşimi olarak ele alır. Problem davranış kuramı temelinde ergenlerin problem davranışlarını yordayan değişkenler olarak, kişilik sistemi, algılanan çevresel risk faktörü ve risk almaya eğilim modelinin sınındığı bir araştırmada kişilik sistemi içerisinde yer alan risk faktörleri, stres, depresyon, benlik algısı ve yabancılaşmanın bireyin daha fazla problem davranışta bulunmasına neden olduğu görülmüştür (Karaman 2013).

Alanyazın incelendiğinde bu konuda yapılan çeşitli araştırmalara rastlamak mümkündür. Ercan (2001) tarafından İstanbul'da yapılan bir araştırmada sağlık açısından risk oluşturan davranışların (sigara, alkol, madde kullanımı, sağlıksız beslenme, korunmasız cinsel ilişki, zorbalık vb.) yaygın olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada sınıf seviyeleri artıka ergenlerin riskli davranış oranlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin riskli davranışlarını cinsiyet, yaş, umutsuzluk, sürekli kaygı gibi değişkenlerin anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Erkek öğrenciler, kız öğrencilerden daha yüksek riskli davranış düzeyine sahiptir (Tuzgöl-Dost ve Keklik 2014). Siyez (2006) tarafından yapılan bir araştırmada aile içerisindeki çatışma düzeyi ile madde kötüye kullanımı, antisosyal davranışlar, korunmasız cinsel ilişki gibi riskli davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Riskli davranışların bir arada görülme oranı oldukça fazladır. İzmir'de çeşitli liselerde öğrenim görmekte olan 9,10 ve 11.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada sigara, alkol veya uyuşturucu maddelerden herhangi birisini kullanan öğrencilerin diğer maddeleri kullanma oranlarının bu maddeleri hiç kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Siyez 2006). Aynı şekilde herhangi bir madde türünü kullanan öğrencilerin antisosyal davranışlarda bulunma oranının da daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yılmazçetin-Eke (2004) tarafından 15-17 yaş aralığındaki ergenler üzerinde İstanbul'da yapılan araştırmada ise herhangi bir riskli davranışta bulunma yaygınlığı %53.8 olarak bulunmuştur. Aynı araştırmada erkeklerin kızlara oranla; okul başarısı düşük olanların ise okul başarısı yüksek olanlara oranla daha fazla riskli davranışta bulunduğu görülmüştür. Riskli davranışlar arasında en çok görülen ise fiziksel şiddet davranışı (%18,7) olmuştur. Bunu kendine zarar verme (%16,6); tütün kullanımı (%16,1); erken yaşlarda cinsel ilişkiye girme (%15,7) takip etmiştir.

Meslek lisesi öğrencilerinde obezite sıklığı ve beslenme alışkanlıklarının incelendiği bir araştırmada obezite oranı %5,9 olarak bulunmuş aynı zamanda bütün öğrencilerin beslenme alışkanlıkları yönünden risk taşıdığı görülmüştür (Turan ve ark. 2009). Telef (2014) tarafından yapılan bir araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin olumlu yaşantıları ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki arasında negatif yönde; olumsuz

yaşantıları ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür.

Ergenlik, beden imajının oluşması için kritik bir evredir. Bu dönemde yaşanan hızlı değişimler ergenin olumlu bir beden imajı oluşturmada olumsuz etkiler meydana getirebilir. Sağlıklı bir beden imajı oluşturulamaması halinde yeme bozuklukları, depresyon, antisosyal davranışlar, olumsuz cinsel davranışlar, sosyal fobi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Seki 2014, Özcan ve ark. 2013). Sağlıklı bir beden imajının oluşturulamaması sosyal görünüş kaygısını da beraberinde getirir. Sosyal görünüş kaygısı, bireyin fiziksel görünüşü ile ilgili kendi kaygılarını ve başkalarının onu değerlendirmesi ile ilgili yaşanan kaygıları ifade etmektedir. Yani olumsuz beden algısına dayalı olarak yaşanan anksiyete olarak tanımlanabilir (Doğan 2010).

Hart ve arkadaşlarına (2008) göre sosyal görünüş kaygısı genel görünümünden ziyade, bireyin ten rengi, yüz şekli, burun yapısı gibi beden algısına dair özellikler de içeren geniş kapsamlı bir kavramdır. Bireyin bedenini nasıl algıladığı, görünüşüne dair duygu ve düşünceleriyle doğrudan ilgilidir.

Bu konuda yapılan araştırmalar genellikle sosyal görünüş kaygısı ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Sosyal görünüş kaygısının benlik saygısı, depresyon ve anksiyete belirtileri ile yüksek oranda ilişkili olduğu görülmüştür (Özcan ve ark. 2013). Benlik saygısı yükseldikçe sosyal görünüş kaygısı azalmakta, benlik saygısı düştükçe de sosyal görünüş kaygısı artmaktadır (Şahin 2012, Işıkol-Özge 2013). Şahin (2012) tarafından yapılan araştırmada sosyal görünüş kaygısının yaşa ve cinsiyete göre bir farklılık göstermediği; ancak sınıf düzeyi ve anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Sosyal görünüş kaygısı, değerler ve öznel iyi oluşun incelendiği bir araştırmada, ergenlerin sahip olduğu değerler ve öznel iyi oluşları artıkça sosyal görünüş kaygısının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Seki 2014). Bu araştırmaya göre, bireyin hoşgörü düzeyi artıkça sosyal görünüş kaygısı da azalmaktadır. Ülkemizde sosyal görünüş kaygısı ile ilgili yapılan çok fazla araştırma olmamasına rağmen beden imajıyla ilgili çeşitli araştırmalara rastlamak mümkündür. Bu araştırmalar özerklik düzeyi ve vücut algıları (Öksüz 2012); beden imajından hoşnut olma ve benlik saygısı (Oktan ve Şahin 2010); beden memnuniyeti ve sosyal beceri düzeyleri (Kalafat ve Kıncal 2008) dir. Sosyal görünüş kaygısına sahip bireylerin kendileri için yüksek standartlar belirlemeleri mükemmeliyetçi bireylerin özellikleriyle benzerlik göstermektedir. Ergenlik dönemi ise, bireyin kendini tanımaya başlamasıyla birlikte kendisine yüksek standartlar belirlemesi, çevresinin beklentilerini karşılamayı önemsemesi, diğer insanlar üzerinde iyi bir izlenim bırakmaya çalışması kaygı yaşamasına sebep olabilir (Hamarta 2009, Özcan ve ark. 2013).

Ergenlik dönemiyle birlikte kendine yüksek standartlar geliştiren bireyler mükemmeliyetçi kişilik özellikleri gösterirler (Şahin 2011). Mükemmeliyetçilik, kişinin kendisi ve diğerleri için koyduğu çok yüksek standartlara ulaşmaya çabalamak ve bu standartları korumak olarak tanımlanmaktadır (Frost 1990, akt. Şirin 2011). Genellikle kusursuzluk için çabalamak olarak görüle de literatürde ortak bir tanım bulunmamaktadır (Hibbard ve Walton 2014). Mükemmeliyetçiliğin boyutlarından, olumlu-olumsuz; uyumlu-uyumsuz; aktif-pasif oluşu gibi özelliklerinden bahsedilen tanımlar bulunmaktadır (Köksal-Akyol ve Salı 2013, Şirin 2011, Uz-Baş ve Siyez 2010, Birol 2005).

Mükemmeliyetçiliğin olumlu ya da olumsuz olduğu durumlar vardır. Adler (1956) mükemmeliyetçiliğin bazı yönlerini sağlıklı bulmakta, mükemmele ulaşmayı hayatın bir parçası olarak görmektedir (Akt. Birol 2005). Kişinin kendi potansiyelini en üst düzeye çıkarma olarak ele alındığında olumlu; başkalarına hakimiyet kurma ihtiyacı olarak ele alındığında olumsuz değerlendirilmektedir. Birey mükemmel olmak için çaba göstererek mutsuzluk gibi istenmeyen duygularla başa çıkabilir (Corey 2008).

Çok boyutlu bakış açısından mükemmeliyetçilik üç başlıkta incelenir: kendisi için aşırı yüksek ve katı hedefler koyduğu kendine yönelik mükemmeliyetçilik, diğer insanların standartlarına ilişkin beklenti ve inançlardan oluşan diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik, diğerleri tarafından bireye kusursuz olması için yapılan baskıdan kaynaklanan sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik (Flett ve ark. 1995, Flett ve ark. 1996, Hamarta 2010).

Mükemmeliyetçilik konusu literatürde psikososyal düzenleme ve sosyal beceriler (Flett ve ark. 1995); yeme bozuklukları (Hewitt ve ark. 1995); depresyon, obsesif kompulsif bozukluk (Sassoroli ve ark. 2008); sosyal problem çözme yeteneği ve psikolojik stres (Flett ve ark. 1996); toplumsal cinsiyet ve anne-baba stilleri (Hibbard ve Walton 2014); başa çıkma stilleri (Gong ve ark. 2015); üstün zeka (Bencik 2006); yeme tutumları (Kontbay 2010); akademik başarı (Şirin 2011); benlik saygısı (Birol 2005); problem çözme (Hamarta 2010); empatik eğilim (Köksal-Akyol ve Salı 2013) gibi konularla birlikte ele alınarak çalışılmıştır. Mükemmeliyetçi kişiler değerini üretkenliği ve başarısı ile ölçmektedir. Başarısızlık korkusu en büyük motivasyon kaynaklarıdır (Birol 2005). Ergenlik döneminde anksiyete, intihar düşüncesi ve saldırganlık gibi riskli davranışlarla birlikte anılmaktadır. Şahin (2011) tarafından yapılan lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve saldırganlık ilişkisinin incelendiği bir çalışmada endüstri meslek lisesi öğrencilerinin fiziksel saldırganlık, düşmanlık, dolaylı saldırganlık boyutlarından; ebeveyn eleştirisi, düzen, hatalara karşı ilgi mükemmeliyetçilik boyutlarından anadolu lisesi öğrencilerine göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür.

Mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin kendilerini yeterince tanımadan karşılayamayacağı yüksek standartlar belirlediği gözlenmiştir. Bu standartların karşılanmadığı durumlarda ise bireyler çeşitli

riskli davranışlara yönelmektedir. Ergenlerde riskli davranışların ortaya çıkmasının temelinde kişisel ve çevresel pek çok farklı neden yer alabilir. Riskli davranışların tek bir değişkenle açıklanamayacağı bilinmektedir. Ergenlerin sergiledikleri riskli davranışların türü ve yaygınlığının belirlenmesiyle birlikte bu davranışlara neden olan faktörlerin belirlenmesi de riskli davranışların önlenmesi açısından önemlidir (Gençtanırım-Kuru 2010). Bu şekilde meslek liselerinde yaşanan problemlerin açıklanması ve çözüm yollarının bulunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda hem mükemmeliyetçiliğin hem de sosyal görünüş kaygısının ayrı ayrı konularla birlikte ele alındığı görülmüştür. Ancak her iki değişkenin de riskli davranışlarla birlikte düşünüldüğü bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda araştırmada ülkemizde ergen nüfusun karşılık geldiği ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı ve mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin riskli davranışları yordama gücünü belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Kocaeli ilinde öğrenim görmekte olan mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Kocaeli ilinden basit seçkisiz yöntemle seçilmiş olan Darıca ilçesindeki mesleki ve teknik liselerden üç lise basit seçkisiz yöntemle seçilmiştir. Bu liselerde okuyan öğrencilerden mesleki eğitimine başlayan 10. ve 12. sınıflardan seçkisiz olarak birer sınıf seçilmiştir. Örneklemi yaş ortalaması 16,9 olan 183 (%49,6) kadın, 186 (%50,4) erkek toplam 369 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Ergenlerde Riskli Davranışlar Ölçeği: Gençtanırım Kuru (2010) tarafından ortaöğretim öğrencilerindeki riskli davranışları belirlemek amacıyla geliştirilen Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ), antisosyal davranışlar (AS), alkol kullanımı (AK), sigara kullanımı (SK), intihar eğilimi (İE), okul terki (OT) ve beslenme alışkanlıkları (BA) olmak üzere altı boyuttan oluşmaktadır. RDÖ için KMO değeri .85 ve Bartlett testinin sonucu .00 olarak bulunmuştur. Verilerin faktör analizi için uygun olduğu bu testlerden elde edilen sonuçlarla ortaya konulduktan sonra RDÖ için Maksimum likelihood faktör çıkarma yöntemi ve varimax eksen döndürme tekniği kullanılarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük altı faktör bulunmuştur. Bu faktörlerin açıkladıkları varyans sırasıyla %11.58, %11.01, %10.72, %9.19, %6.51 ve %6.41'dir. Bu faktörlerin açıkladıkları ortak varyans yaklaşık %25-55 arasında değişmektedir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %55.43 'tür. RDÖ'nün toplamı için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) = .91 olarak hesaplanmıştır. RDÖ'nün alt boyutları için elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayıları, Pearson korelasyon değeri (r), sırasıyla AS= .79; AK= .77; SK:= .90; İE=.63; BA= .56; OT=.68 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı için bu değer .85'dir (Gençtanırım Kuru, 2010).

Çocuk ve Ergen Mükemmeliyetçilik Formu: Çocuk ve ergenlerin mükemmeliyetçilik düzeylerini belirlemek amacıyla Flett, Hewitt, Boucher, Davidson and Munro (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, Hewitt ve Flett (1991) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği esas alınarak hazırlanmıştır. Yetişkin versiyonundan farklı olarak iki boyutu içermektedir. Bu boyutlar, kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçiliktir.

Ölçek, 18 madde ve iki boyuttan oluşmaktadır. 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri, , hiç uygun değil=1, çoğunlukla uygun=2, ne doğru ne yanlış=3, çoğunlukla doğru=4 ve çok doğru=5 olmak üzere puanlanmaktadır. Yalnız 15. madde tersine çevrilmiştir. Her iki alt ölçeğin puanları 9 ile 45 arasında değişmektedir. Öleekten iki mükemmeliyetçilik puanı elde edilmektedir: Kendine yönelik mükemmeliyetçilik (1,2,4,5,8,11,13,15 ve 17. maddeler) ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik (3,6,7,9,10,12,14,16 ve 18. maddeler). Puanların yükselmesi mükemmeliyetçilik düzeyinin arttığını gösteriyor.

Çocuk ve Ergen mükemmeliyetçilik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Uz-Baş ve Siyez (2010) tarafından İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarından random olarak seçilen 459 çocuk ve ergenin katıldığı bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapılan temel bileşenler analizinin sonuçları toplam varyansın % 35.96’sını açıklayan iki faktörlü bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu iki boyut kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçiliktir. Elde edilen bu iki faktörlü yapı doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ile desteklenmiştir. Çocuk ve Ölçeğin test-tekrar test korelasyonları kendine yönelik mükemmeliyetçilik ölçeği için .63, sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik için .72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları ise kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik alt ölçekleri için sırasıyla .64 ve .82 olarak bulunmuştur.

Ergen Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği: Bireylerin sosyal görünüş kaygılarını ölçmek amacıyla Hart ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Doğan (2010) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 16 maddeden ve tek boyuttan oluşmaktadır. SGKÖ, 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri (1) Hiç Uygun Değil, (2) Uygun Değil, (3) Biraz Uygun, (4) Uygun, (5) Tamamen Uygun şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin birinci maddesi tersten kodlanmaktadır. SGKÖ”den alınan yüksek puanlar görünüş kaygısının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Doğan (2010) tarafından 340 üniversite öğrencisinin katıldığı bir örnekleme gerçekleştirilmiş, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucu elde edilerek ölçek Türkçeye kazandırılmıştır. Ölçek Konya’da eğitim gören farklı okullardan yaşları 13 ile 18 arasında değişen 600 lise öğrencisinden oluşan bir örnekleme incelenmiştir. Ölçek maddelerinin lise düzeyinde öğrenim gören araştırma örnekleminde doğrulanıp doğrulanmadığını saptamak için 600 lise öğrencisinden elde edilen verilere tek boyutlu model için uygulanan doğrulayıcı faktör

analizinde uyum indeksi değerleri: $\chi^2/sd=2.949$, RMSEA= .057, AGFI=.918, CFI=.969, GFI=.951, IFI=.969, NFI=.954, RFI=.932 ve SRMR=.0386 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri .27 ile .87 arasında sıralanmaktadır.

İşlem

Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için uygulama yapılan lise müdürlükleri ile önceden görüşülmüş ve uygulama için uygun dersler öğrenilmiştir. Uygulamalar araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Uygulamalar esnasında öğrenciler araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş, veriler gönüllülük ilkesi göz ardı edilmeden toplanmıştır. Elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı vurgulanmıştır.

İstatiksel Analizler

Elde edilen verilerin analizinde SPSS kullanılmıştır. Riskli Davranışlar Ölçeği puanlarında cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi, öğrenim görülen bölüm değişkenine göre fark olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan riskli davranışları yordama düzeyini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmış olup analizlere bulgular bölümünde yer verilmiştir.

BULGULAR

Araştırma raporunun bu bölümünde araştırmanın amaçları kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemelerine ilişkin bilgiler ve bu çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Riskli Davranışlar Ölçeği Puanlarının (Tüm Alt Boyutları ile) Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	t Testi	
					Sd	t
Antisosyal Davranışlar	Erkek	186	14,89	5,50	367	4,228*
	Kız	183	12,44	5,67		
Alkol Kullanımı	Erkek	186	12,03	7,57	367	4,694*
	Kız	183	8,93	4,75		
Sigara Kullanımı	Erkek	186	12,63	7,47	367	5,874*
	Kız	183	8,72	5,06		
İntihar Eğilimi	Erkek	186	9,89	3,37	367	-1,473
	Kız	183	10,41	3,46		
Beslenme Alışkanlıkları	Erkek	186	13,92	5,05	367	-,726
	Kız	183	14,28	4,44		
Okul Terki	Erkek	186	12,77	6,38	367	4,860*
	Kız	183	9,96	4,57		

* $p<,001$

Tablo 1’de görüldüğü üzere Riskli Davranışlar Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonucunda gruplar arasında antisosyal davranışlar ($t=4,228$; $p<,001$), alkol kullanımı ($t=4,694$; $p<,001$), sigara kullanımı ($t=5,874$; $p<,001$), okul terki ($t=4,860$; $p<,001$) alt boyutları için istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Bu farklılıklar erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir yani erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek düzeyde riskli davranışlar gözlenmiştir. Diğer alt boyutlarda ise (intihar eğilim, beslenme alışkanlıkları) anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 2. Riskli Davranışlar Ölçeği Puanlarının (Tüm Alt Boyutları ile) Öğrenim Görülen Bölüm Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt boyutlar	n, $\bar{X}$ ve ss değerleri				ANOVA				
	Alanlar	n	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler top.	Sd	Kareler ort.	F
Antisosyal Davranışlar	Sözel	60	13,06	4,58	Gruplar İçi	122,50	2	61,25	1,89
	Sayısal	174	13,78	6,08	Gruplar Arası	11852,48	366	32,38	
	Eşit Ağırlık	135	14,75	6,71	Toplam	11974,98	368		
	Toplam	369	13,67	5,70					
Alkol Kullanımı	Sözel	60	8,94	4,50	Gruplar İçi	601,12	2	300,56	7,35*
	Sayısal	174	11,03	7,37	Gruplar Arası	14975,12	366	40,92	
	Eşit Ağırlık	135	12,43	6,96	Toplam	15576,23	368		
	Toplam	369	10,49	6,51					
Sigara Kullanımı	Sözel	60	10,22	6,57	Gruplar İçi	53,51	2	26,75	,60
	Sayısal	174	10,86	6,83	Gruplar Arası	16339,27	366	44,64	
	Eşit Ağırlık	135	11,25	6,47	Toplam	16392,78	368		
	Toplam	369	10,69	6,67					
İntihar Eğilimi	Sözel	60	9,92	3,64	Gruplar İçi	29,04	2	14,52	1,25
	Sayısal	174	10,11	3,30	Gruplar Arası	4257,06	366	11,63	
	Eşit Ağırlık	135	10,75	3,20	Toplam	4286,10	368		
	Toplam	369	10,15	3,41					
Beslenme Alışkanlıkları	Sözel	60	14,47	4,77	Gruplar İçi	96,62	2	48,31	2,15
	Sayısal	174	13,57	4,86	Gruplar Arası	8215,87	366	22,45	
	Eşit Ağırlık	135	14,80	4,28	Toplam	8312,49	368		
	Toplam	369	14,10	4,75					
Okul Terki	Sözel	60	10,12	3,94	Gruplar İçi	732,49	2	366,24	11,83*
	Sayısal	174	11,34	5,79	Gruplar Arası	11334,40	366	30,97	
	Eşit Ağırlık	135	14,32	7,67	Toplam	12066,88	368		
	Toplam	369	11,38	5,73					

* $p < ,001$

Riskli davranışlar ölçeği alt boyutlarının, öğrenim görülen bölüm değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, alkol kullanımı ($F=7,35$, $p < ,001$) ve okul terki ($F=11,83$, $p < ,001$) alt boyutlarında grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını

belirlemek amacıyla tamamlayıcı analizlere geçilmiş, bunun için önce varyansların homojenliği denetlenmiştir. Varyanslar homojen bulunmadığı için ($L_F=18,75$, $p<,001$) karşılaştırmalarda Tamhane's T2 testi tercih edilmiş, elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Alkol kullanımı puanlarının öğrenim görülen bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda eşit ağırlık ve sayısal bölümler arasında sayısal bölümlerin lehine $p<,01$ düzeyinde; eşit ağırlık ve sözel bölümler arasında sözel bölüm lehine $p<,01$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır.

Okul terki puanlarının öğrenim görülen bölüm değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda eşit ağırlık ve sözel bölümler arasında sözel bölümler lehine $p<,001$ düzeyinde; sayısal ve sözel bölümler arasında sözel bölümler lehine $p<,05$ düzeyinde gerçekleştiği görülmüştür. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar ise anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Tablo 3. Riskli Davranışlar Ölçeği Puanlarının (Tüm Alt Boyutları ile) Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	t Testi	
					Sd	t
Antisosyal Davranışlar	10.sınıf	224	12,83	4,92	367	-3,57*
	12.sınıf	145	14,97	6,55		
Alkol Kullanımı	10.sınıf	224	9,02	5,00	367	-5,62*
	12.sınıf	145	12,77	7,81		
Sigara Kullanımı	10.sınıf	224	9,46	6,11	367	-4,54*
	12.sınıf	145	12,60	7,08		
İntihar Eğilimi	10.sınıf	224	9,80	3,37	367	-2,45**
	12.sınıf	145	10,68	3,42		
Beslenme Alışkanlıkları	10.sınıf	224	13,8259	4,53	367	-1,37
	12.sınıf	145	14,5172	5,06		
Okul Terki	10.sınıf	224	9,82	4,31	367	-6,89*
	12.sınıf	145	13,79	6,74		

* $p<,001$ ** $p<,01$

Tablo 3'de görüldüğü üzere riskli davranışlar ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı saptamak amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonucunda gruplar arasında antisosyal davranışlar ($t=-3,571$; $p<,001$), alkol kullanımı ($t=-5,618$; $p<,001$), sigara kullanımı ($t=-4,536$; $p<,001$), intihar eğilimi ($t=-4,536$; $p<,01$) okul terki ($t=6,894$; $p<,001$) alt boyutları için istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar

saptanmıştır. Bu farklılıklar 12.sınıf öğrencilerinin lehine gerçekleşmiştir yani 12.sınıf öğrencilerinde 10.sınıf öğrencilerine oranla daha yüksek düzeyde riskli davranışlar gözlenmiştir. Beslenme alışkanlıkları alt boyutunda ise gruplar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 4. *Kendine Yönelik Mükemmeliyetçilik, Sosyal Kaynaklı Mükemmeliyetçilik Puanları ile Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği Puanlarının Riskli Davranışlar Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları*

Puan	B	Standart Hata	B
Kendine Yönelik Mükemmeliyetçilik	-,91	,22	-,23
Sosyal Kaynaklı Mükemmeliyetçilik	,36	,17	,12
Sosyal Görünüş Kaygısı	,53	,09	,30

$R^2 = ,14$; $F(3,369) = 20,49$, $p < .001$

* $p < ,001$, ** $p < ,05$

Tablo 4'te görüldüğü üzere mükemmeliyetçilik ölçeği alt boyutları ve sosyal görünüş kaygısı ölçeği puanlarının meslek lisesi öğrencilerinde riskli davranışlar ölçeği puanlarını yordama gücü için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda kendine yönelik mükemmeliyetçilik, sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik, sosyal görünüş kaygısı değişkenleri birlikte riskli davranışlar ölçeği puanlarının düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. β katsayısı incelendiğinde görece önem sıralarına göre sırasıyla sosyal görünüş kaygısı, kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kaynaklı mükemmeliyetçiliğin riskli davranışları yordamada daha önemli olduğu ifade edilebilir.

Kendine yönelik mükemmeliyetçilik, sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik ve sosyal görünüş kaygısı, riskli davranışlar ölçeğinin toplam varyansının yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır ($R = ,38$; $R^2 = ,14$; $p < ,001$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı ve mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinin birlikte riskli davranışları yordama gücü araştırılmıştır. Bulgular şu şekilde özetlenebilir. Öncelikle riskli davranışların cinsiyet değişkenine göre fark olup olmadığı incelenmiş, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, alkol kullanımı ve okul terki alt boyutları puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç yapılan araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Tuzgöl-Dost ve Keklik 2014, Soole ve ark. 2007, Yılmazçetin-Eke ve ark. 2004, Ercan 2001). Erkek öğrencilerin sigara - alkol kullanımı gibi riskli davranışları deneme ve devam ettirme oranı daha yüksektir. Bu farkın kültürel faktörlerden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ülkemizde erkek çocukların davranışlarına daha ılımlı yaklaşılması ve erkek ergenlerin yaşadıkları kaygı ve stresi dışsallaştırmak için riskli davranışlara başvurma eğilimleri bu sonuçta etkili

olabilir (Tuzgöl-Dost ve Keklik 2014). Türkiye’de riskli davranışların yaygınlığı ve demografik etkenlerle ilişkisinin incelendiği geniş çaplı bir araştırmada erkeklerin riskli davranışlardan herhangi birini sergileme olasılığının 3 kat fazla olduğu bulunmuştur (Yılmazçetin-Eke ve ark. 2004). Bir başka araştırmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla zorba davranışlarda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de lise öğrencilerinde riskli davranışların yaygınlığının ve riskli davranışlarda il, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşma olup olmadığının belirlenmesinin amaçlandığı “Lise Öğrencilerinde Riskli Davranışların İncelenmesi” konulu TÜBİTAK projesi sonuçlarına göre erkekler kızlara göre antisosyal davranış gösterme ve alkol-madde kullanım eğilimine sahiptirler (Ergene ve ark. 2013). Bu çalışmada intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Yılmazçetin-Eke ve ark. (2004) tarafından yapılan araştırma sonucunda bu araştırmadan farklı olarak kız öğrencilerin intihar eğiliminde bulunma olasılığı daha fazla bulunmuştur. Önleyici çalışmalar planlanırken söz konusu cinsiyet farkları göz önüne alınmalı ve erkek olmanın bir risk faktörü oluşturabileceği gözardı edilmemelidir.

Sınıf düzeyi arttıkça riskli davranışların görülme sıklığının artması yaş arttıkça riskli davranışların da artması bulgularıyla tutarlıdır (Tuzgöl-Dost ve Keklik 2014, Yılmazçetin-Eke ve ark. 2004, Ercan 2001). Beslenme alışkanlıkları dışındaki alt boyutların tümünde 12.sınıfların daha yüksek düzeyde riskli davranışlarda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu davranışların sınıf düzeyi yükseldikçe artması ergenlerin kendilerine olan güvenlerinin ve yetişkin davranışlarına olan yönelimlerinin artmasıyla ilişkili olabilir (Eneç-Can 2007). Sınıf düzeyine göre riskli davranışların yaygınlığının incelendiği bir araştırmada genel olarak dokuzuncu sınıftan sonra her tür riskli davranışta artış olduğu görülmüş, onuncu sınıfta tüm risk alanlarındaki eğilimin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ergene ve ark. 2013). Ülkemizde yapılan bir araştırmada ulaşılan alkol ve sigara kullanımıyla ilgili davranışların sınıf düzeyi arttıkça yükseldiği sonucuyla paralellik göstermektedir. Bu sonuç liselerde bu tür maddelerin kullanımının önlenmesi amacıyla yapılacak eğitimlerin daha erken başlanması gerektiğini düşündürmektedir (Ercan 2001). Aynı araştırmada kız öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça kızarmış patates, cips gibi yağlı yiyecekleri tüketme oranının azaldığı görülmüştür. Bu durum kız öğrencilerin yaşları ilerledikçe dış görünümlerine daha fazla önem verdiklerinin, sağlıklı yaşam konusunda daha bilinçli olduklarının bir göstergesi olduğu söylenebilir. Ancak yaş arttıkça bireylerin riskli davranışlarında azalmanın görüldüğü çalışmalara da rastlanmıştır. Biyolojik olgunlaşmanın ve yetişkinliğe geçişin etkili olduğu düşünülmektedir (Gardner ve Steinberg 2005).

Öğrenim görülen bölüm değişkenine göre riskli davranışlar incelendiğinde okul terki ve alkol kullanımı alt boyutları dışında sözel, sayısal ve eşit ağırlık olarak sınıflandırılan bölümler arasında anlamlı farklılıklara ulaşılmamıştır. Sözel bölüm öğrencilerinin okul terki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan bir araştırmada düşük not ortalaması, akademik

başarısızlığın okul terkinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şimşek 2011). Alkol kullanımı alt boyutu puanlarının eşit ağırlık bölümü öğrencilerinde sayısal ve sözel bölümlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak öğrenim görülen bölümle ilgili destekleyici bir sonuca ulaşılan araştırmalara rastlanmamıştır. Riskli davranışların yordanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda standardize edilmiş regresyon katsayısına göre sosyal görünüş kaygısının riskli davranışları yordamada birinci sırada olduğu görülmüştür.

Sosyal görünüş kaygısı, bireyin beden algısına bağlı olarak diğer insanlar tarafından beğenilmeyeceği, kabul edilmeyeceği ve alay edileceği gibi düşüncelerle yaşadığı kaygı olarak ifade edilebilir (Doğan 2009). Kimlik oluşturma açısından önemli bir dönem olan ergenlikte böyle kaygılara sahip olan bireyler depresyon ve anksiyeteye daha yatkın olurlar (Özcan ve ark. 2013). Ülkemizde yapılan bir araştırmada beden hoşnutsuzluğu sebebiyle sosyal görünüş kaygısı ile riskli davranışların alt boyutlarından olan olumsuz beslenme alışkanlıkları arasında yüksek derecede ilişki bulunmuştur (Işıkol-Özge 2013). Beden imajına yönelik olumsuz değerlendirmeler ergenin yanlış beslenme alışkanlıklarına sahip olması, intihar gibi riskli davranışlara yönelmesine yol açabilir. Siyez ve Aysan (2007) tarafından yapılan bir araştırmada alkolün sosyal ortamlara uyumu kolaylaştırıcı, kişisel problemlerden uzaklaşmaya yardımcı oluşu sebebiyle kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Riskli davranışların bir diğer yordayıcısı ise kendine yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutudur. Düzene yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutu dışındaki mükemmeliyetçilik türlerinin saldırgan davranışları artırdığı sonucuna ulaşılan bir araştırmayla benzerlik göstermektedir (Şahin 2011).

Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre tüm değişkenler (tüm alt boyutları ile) birlikte riskli davranışlar ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vermiş ve toplam varyansın %14'ünü açıklamıştır.

Araştırma sonuçlarına dayanılarak şu öneriler ileri sürülebilir: meslek lisesi öğrencilerinde riskli davranışların yaygınlığının arttığı görülmüştür. Bu konuda ergenlere yönelik koruyucu, önleyici ve müdahale edici programların geliştirilerek etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Sosyal görünüş kaygısının riskli davranışları yordadığı göz önünde bulundurularak ergenlerin olumlu beden imajlarına sahip olmaları amacıyla benlik saygılarını artırıcı psiko-eğitsel uygulamalar yapılmalıdır. Benlik saygısının sosyal görünüş kaygısıyla ilişkili olduğunu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Şahin 2012, Işıkol-Özge 2013, Özcan ve ark. 2013). Benlik saygısı yüksek olan ergenlerin riskli davranışlarda bulunma olasılığı da azalacaktır. Alkol ve sigara bağımlılığın, beslenme alışkanlıklarından kaynaklanan yeme bozukluklarının, antisosyal davranışların ergenler arasında hızla arttığı yapılan araştırmalarda ortaya konulmaktadır (Ercan 2001, Siyez 2006, Yılmazçetin- Eke 2004, Telef 2014). Bireyin riskli davranışlarda bulunmasına neden olan faktörlerin bilinmesi öğrencilerin tüm yönleriyle iyi bir şekilde yetişmelerinin önündeki engellerin

kaldırılması açısından okul psikolojik danışmanlarına, öğretmenlere ve ailelere önemli bilgiler sağlamaktadır.

Bu bilgiler ışığında okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerine önemli görevler düşmektedir. Kendileriyle meşguliyetleri yüksek öğrencilerin izlenerek riskli davranışlar sergilenmesinin önlenmesi sağlanmalıdır. Bunun için olumlu bir okul ortamı oluşturulmalı, sivil toplum kuruluşları – okul işbirlikleriyle öğrencilerin ders dışı vakitlerini yapıcı etkinliklerle geçirmeleri sağlanmalıdır. Araştırma bulgularını değerlendirirken sınırlılıklarını da göz önünde bulundurmakta yarar vardır. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğinin sağlanması açısından daha geniş örneklerle çalışılabilir, diğer lise türleri de (anadolu liseleri, fen liseleri, özel okullar vb.) araştırmaya dahil edilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol A. ve Salı, G. (2013). Çalışan ve çalışmayan ergenlerin mükemmeliyetçi kişilik özelliği ile empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4): 2017-2042.
- Alikaşifoğlu, M. ve Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 44:1-6.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Biröl, N. (2005). *Fen ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinde mükemmeliyetçilik, benlik saygısı ve liderlik özelliklerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Biröl, ZN. ve Yazıcı, H. (2010). Fen ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinde mükemmeliyetçilik, benlik saygısı ve liderlik özellikleri. *Karadeniz Dergisi*, 3(12):113-122.
- Corey, G. (2005). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (Çev. T Ergene) Mentis Yayınları, Ankara, 2008.
- Çokaklı, N. (2015). *Kahramanmaraş Ticaret Meslek Lisesi ve Kahramanmaraş Kadriye Çalık Anadolu Lisesi öğrencilerinde riskli sağlık davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, T. (2009). *Bilişsel ve kendini değerlendirme süreçlerinin sosyal anksiyete açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sakarya.
- Doğan, T. (2010) Sosyal görünüş kaygısı ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39:151-159.
- Doğan, T. (2011). Sosyal görünüş kaygısı ölçeğinin psikometrik özelliklerinin ergenlerden oluşan bir örneklem üzerinde incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1): 12-19.
- Eneç-Can, F. (2007). *Edirne şehir merkezindeki lise öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Trakya Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Edirne.
- Ercan, O. (2001). İstanbul lise gençlerinde riskli davranışların sıklığı ve cinsiyete göre dağılımı. *Türk Pediatri Arşivi*, 36: 199-211.
- Ergene, T. ve ark. (2013). Prevalence of risk behaviors among high school students. *Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, İstanbul.
- Flett, GL., Hewitt, PL. & De Rosa, T. (1996). Dimensions of perfectionism, psychosocial adjustment, and social skills. *Person individ diff*, 20(2): 143-150.
- Flett, GL., Hewitt, PL., Blankstein, KR., Solnik, MR. & Brunschot, MV. (1996) Perfectionism, social problem-solving ability and psychological distress. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 14(4):245-276.
- Gardner, M., & Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: An experimental study. *Developmental Psychology*, 41(4), 625–635.
- Gençtanırım-Kuru, D. (2010). *Ergenlerde riskli davranışların yordanması*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gong, X. (2015). Dimensions of perfectionism mediate the relationship between parenting styles and coping. *Journal of Counseling & Development*, 93: 259-268.
- Güler, N., Güler, G., Ulusoy, H. ve Bekar, M. (2009). Lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığı. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 31: 340-345.

- Hamarta, E. (2009). Ergenlerin sosyal kaygılarının kişilerarası problem çözme ve mükemmeliyetçilik açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3): 729-740.
- Hart, TA., Flora, DB., Palyo, SA., Fresco, DM., Holle, C. & Heimberg RG. (2008). Development and examination of the social appearance anxiety scale. *Assessment*, 15: 48-59.
- Hewitt, PL. (1995). Perfectionism traits and perfectionistic self presentation in eating attitudes, characteristics and symptoms. *International Journal of Eating Disorders* 18:317-326
- Hibbard, DR. & Walton GE. (2014). Exploring the development of perfectionism: the influence of parenting style and gender. *Social Behavior And Personality*, 42(2): 269-278
- Işıkol-Özge, F. (2013). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Üsküdar ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jessor, R. (2013). Problem Behavior Theory, a half century of research on adolescent behaviour and development. The developmental science of adolescence: history through autobiography, RM Lerner (Ed), *Psychology Press* 239-246.
- Kalafat, T. ve Kıncal, R. (2008). Üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 41-47.
- Karaman, GN. (2013). Predicting the problem behavior in adolescents. *Eğitim Araştırmaları, Eurasian Journal of Educational Research*, 52:137-154.
- Kaşıkcı, Ş. (2014). *Ergenlik döneminde riskli sağlık davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, Z. (2011). *Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin kişilik özellikleri ve benlik saygısı açısından karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kontbay, E. (2010). *Yeme tutum ve davranışları ile anne babaya bağlanma ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Köksal-Akyol, A. & Salı G. (2013). Çalışan ve çalışmayan ergenlerin mükemmeliyetçi kişilik özelliği ile empatik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4): 2017-2042.
- Lindeberg, LD. Boggess, S., Porter, L., & Williams, S. (2000) Teen risk-taking: a statistical portrait. Urban Institute, Retrieved july 26, 2015, from <http://www.urban.org/UploadedPDF/TeenRiskTaking.pdf>
- Oktan, V. ve Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2):543-556.
- Öksüz, Y. (2012). Üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile vücut algıları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28:69-77.
- Özcan, H. ve ark. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*, 3 (3).
- Sassaroli, S. ve ark. (2008) Perfectionism in depression, obsessive-compulsive disorder and eating disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 46: 757-765.

SUMMARY

Adolescence is a transitional period where biological, psychological, social and economical changes are staged all together (Steinberg 2007). These changes enable adolescents' focus on topics such as body image, physical activities, and interpersonal relationships with peers. The transformational phase in adolescence poses a range of probable risk factors (Alıkaşıfoğlu and Ercan 2009). Changes regarding the adolescent's identity are critical and when it's failed to achieve careless driving, substance abuse, unprotected sex, eating disorders, criminal acts, harming self or others, and suicide are some of the issues that may appear (Yıldız-Peker 2012, Güler et al. 2009, Eneç-Can 2007, Kaya 2011, Kaşıkçı 2014).

Risky behavior, unlikely of taking healthy risk, is engaged voluntarily; it poses a threat to the present well-beings of adolescents and process of becoming responsible adults (Lindberg et al. 2000) This research places the focus on antisocial behaviors, smoking, use of alcohol, eating habits and school drop outs in adolescence.

Explaining the risky behavior, biological approach suggests bio-chemical factors and genetic factors; sociological approach suggests social learning and respectability in social groups while other psychological approaches contributes with concepts of self-harming and easing the tension (Gençtanırım-Kuru 2010). Most frequently referred of these approaches is the Jessor's problem behavior theory. Conducting this theory, Jessor approached adolescent risky behavior in 3 interacting aspects; personality system, perceived social environment and behavior system.

Adolescent risky behavior may be underlying some personal and social issues. It cannot only derive from a singular aspect. Defining the type and prevalence of the engaged risky behavior is as important as determining the factors underlying it; both plays a main role on the prevention of the behavior (Gençtanırım-Kuru 2010).

Researches so far show that both perfectionism and social appearance anxiety variables are evaluated along with variety of topics but never with risky behavior. Deriving from this point, this research is conducted to predict the relation between risky behavior, social appearance anxiety and perfectionist personality traits among secondary school level adolescents.

This descriptive research aims to measure the predictive power of perfectionist personality traits and social appearance anxiety on risky behavior among vocational and technical anatolian high school level adolescents. The sample consisted of 369 ongoing students from three different vocational high school and technical anatolian high school in Kocaeli, Darica, 2014-2015. 183 of the participants were girls (%49,6) and 186 of the participants were boys (%50,4),

all in aged between 15 and 22 ($X=16,86$, $SD=1,09$). Demographic information form, Risky Behavior Scale, Social Appearance Anxiety Scale and Child and Adolescent Perfectionism Scale were administered. SPSS was administered for data analysis. Before fundamental analysis, differences between participants (sex, level and type of class in school) were also examined. Regression analysis administered to investigate the predictive power of independent variables on dependent variable of risky behavior.

Findings suggest that social appearance anxiety and both self and social centered perfectionism variables predict the %14 of the risky behaviors. Level and type of class in school and sex variables has statistically significant effect on sub-dimensions of risky behavior: as level of class increases, risky behavior also increases and boys, compared to girls, have a tendency to risky behaviors.

This research points out to the effect of variables of sex, level of class, social appearance anxiety on risky behaviors. Risky behavior prevalence is higher among vocational high school students. Adolescent-oriented protective, preventive, intervening programs should be developed and practiced. Noticing the effect of social appearance anxiety on risky behavior, psycho-educational programs that aim to improve the positive body image should also be practiced. There are researches supporting the relation between self-esteem and social appearance anxiety (Şahin 2012, Işıkol-Özge 2013, Özcan et al. 2013). Adolescents with improved self-esteem will be less likely to engage in a risky behavior. Researches suggest that prevalence of alcohol and smoking addiction, eating disorders relating to eating habits and anti-social behavior among adolescents is rising rapidly (Ercan 2001, Siyez 2006, Yılmazçetin-Eke 2004, Telef 2014).

Analyzing the factors behind engaging in risky behavior will clear the obstacles of raising adolescent students' well beings in every aspect therefore it is crucial information for school counselors, teachers and families.

School counselors and psychological counseling services have key responsibilities on this topic. Preventive practices on risky behaviors should include the relatively more self-centered students. A positive school climate must be built, non-governmental organizations-school collaborations should be made to regulate the extracurricular activities of students productively.

Further researches should also be conducted in other types of high schools (anatolian/science high schools, private schools) to generalize the findings of this study.